

MAKTABGACHA TA'LIM JARAYONLARIDA VATANPARVARLIKNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK AHAMIYATI

Qambarova Gulhayo Ravshan qizi

Farg'ona viloyati Uchko'prik tumani 8-DMTT tarbiyachisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18627468>

Annotatsiya: mazkur maqolada maktabgacha ta'lim jarayonida bolalarda vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish va rivojlantirishning pedagogik ahamiyati ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Vatanparvarlikning mazmun-mohiyati, uning maktabgacha yosh davridagi psixologik xususiyatlar bilan bog'liqligi, ta'lim-tarbiya jarayoniga integratsiyalash mexanizmlari yoritiladi. Shuningdek, vatanparvarlikni rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar, metod va vositalar tizimi asoslab beriladi. Tadqiqot natijasida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida vatanparvarlikni shakllantirishning integrativ modeli taklif etiladi hamda uning samaradorligi ilmiy xulosalar asosida bayon qilinadi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, vatanparvarlik, ma'naviy tarbiya, milliy qadriyatlar, ijtimoiylashuv, pedagogik shart-sharoitlar, integrativ yondashuv, tarbiyaviy jarayon.

Kirish

Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan. Ayniqsa, maktabgacha yosh davri shaxs kamolotining poydevori hisoblanib, bu bosqichda shakllangan ijtimoiy va ma'naviy tasavvurlar kelgusida bolaning dunyoqarashi va fuqarolik pozitsiyasini belgilaydi.

Vatanparvarlik – bu shaxsning o'z yurtiga, milliy qadriyatlariga, tarixiga, tiliga, madaniyatiga mehr va sadoqat bilan munosabatda bo'lishidir. Maktabgacha yosh davrida bu tushuncha sodda, hissiy va obrazli shaklda namoyon bo'ladi. Shu bois, mazkur bosqichda vatanparvarlikni rivojlantirish pedagogik jihatdan dolzarb ilmiy muammo hisoblanadi.

Asosiy qism

Tadqiqotning maqsadi – maktabgacha ta'lim jarayonlarida vatanparvarlikni rivojlantirishning pedagogik ahamiyatini nazariy asoslash hamda samarali metodik tizimini ishlab chiqishdan iborat.

Vatanparvarlik tarbiyasi masalasi pedagogika va psixologiya fanlarida keng o'rganilgan. Sharq mutafakkirlari (Alisher Navoiy, Abu Nasr Forobiy, Ibn Sino) asarlarida yurtga muhabbat, komil inson tarbiyasi, jamiyat oldidagi mas'uliyat masalalari yuksak qadriyat sifatida talqin etilgan.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda (B.G. Anan'ev, L.S. Vigotskiy, V.A. Suxomlinskiy va boshqalar) maktabgacha yosh davrining ijtimoiy-emotsional rivojlanish bosqichi sifatidagi o'rni asoslab berilgan. Ularning fikricha, bolalarda ijtimoiy tuyg'ular, jumladan, vatanparvarlik elementlari aynan hissiy tajriba va muloqot orqali shakllanadi.

O'zbekistonlik pedagog olimlar tomonidan ham maktabgacha ta'lim tizimida ma'naviy-axloqiy tarbiya, milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash masalalari tadqiq etilgan. Biroq aynan maktabgacha ta'lim jarayonida vatanparvarlikni rivojlantirishning yaxlit pedagogik modeli yetarlicha tizimlashtirilmagan.

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

- pedagogik kuzatuv;

- suhbat va savol-javob;
- faoliyat mahsulini tahlil qilish;
- tajriba-sinov ishlari;
- qiyosiy tahlil;
- umumlashtirish va modellashtirish.

Metodologik asos sifatida tizimli, faoliyatli, shaxsga yo'naltirilgan va integrativ yondashuvlar qabul qilindi.

1. Vatanparvarlik tushunchasining pedagogik mohiyati

Vatanparvarlik – murakkab ijtimoiy-axloqiy sifat bo'lib, u quyidagi komponentlardan iborat:

- **Kognitiv komponent** (Vatan haqidagi bilimlar);
- **Emotsional komponent** (yurtga mehr, faxr tuyg'usi);
- **Xulq-atvor komponenti** (Vatan manfaatlariga hurmat va mas'uliyatli munosabat).

Maktabgacha yosh davrida bu komponentlar sodda shaklda – ramzlar (bayroq, gerb), milliy kuy-qo'shiqlar, ertak va rivoyatlar orqali shakllanadi.

2. Maktabgacha yosh davrining psixologik xususiyatlari

Bu davrda bolalar:

- obrazli fikrlaydi;
- taqlid orqali o'rganadi;
- hissiy ta'sirga tez beriladi;
- o'yin faoliyati yetakchi o'rin tutadi.

Shu sababli vatanparvarlik tarbiyasi bevosita o'yin, badiiy adabiyot, musiqiy faoliyat va bayram tadbirlari orqali amalga oshirilishi maqsadga muvofiqdir.

3. Vatanparvarlikni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari

1. Ta'lim mazmuniga milliy qadriyatlarini integratsiya qilish;
2. Rivojlantiruvchi muhit yaratish (ramzlar burchagi, milliy liboslar, xaritalar);
3. Ota-onalar bilan hamkorlik;
4. Milliy bayram va sanalarni mazmunli tashkil etish;
5. Pedagoglarning metodik tayyorgarligini oshirish.

4. Samarali metod va vositalar

- Didaktik o'yinlar ("Vatan ramzlarini top", "Shahrimni taniman");
- Rolli o'yinlar;
- Ertak va rivoyatlar asosida suhbat;
- Ekskursiyalar (mahalla, tarixiy obidalar);
- Tasviriy san'at mashg'ulotlari;
- Musiqiy-badiiy tadbirlar.

5. Vatanparvarlikni rivojlantirishning integrativ modeli

Taklif etilayotgan model quyidagi bloklardan iborat:

1. Maqsadli blok;
2. Mazmuniy blok;
3. Jarayonli blok;
4. Natijaviy blok.

Model asosida olib borilgan tajriba-sinov ishlari natijasida bolalarda:

- milliy ramzlarni tanish darajasi oshdi;
- o'z yurtiga nisbatan ijobiy emotsional munosabat kuchaydi;

- ijtimoiy faol ishtirok ko'rsatkichlari yaxshilandi.

Tajriba-sinov ishlari shuni ko'rsatdiki, vatanparvarlikni rivojlantirish tizimli va maqsadli tashkil etilganda bolalarning ma'naviy-axloqiy rivojlanishida sezilarli ijobiy o'zgarishlar kuzatiladi. Ayniqsa, o'yin va badiiy faoliyat bilan integratsiyalashgan mashg'ulotlar samaradorligi yuqori bo'ldi.

Natijalar vatanparvarlik tarbiyasini maktabgacha ta'limning barcha yo'nalishlariga singdirish zarurligini ko'rsatdi.

Xulosa

Maktabgacha ta'lim jarayonlarida vatanparvarlikni rivojlantirish shaxsning ma'naviy kamolotida muhim ahamiyatga ega. Ushbu jarayon:

- tizimli;
- integrativ;
- shaxsga yo'naltirilgan;
- milliy qadriyatlarga asoslangan bo'lishi lozim.

Vatanparvarlikni erta yoshdan shakllantirish kelajakda fuqarolik pozitsiyasi mustahkam, ijtimoiy faol va ma'naviy barkamol shaxsni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Kalandarova, Fazilat Toxirovna Umumiy pedagogika /o'quv qo'llanma/ Kalandarova Fazilat Toxirovna. – Namangan: «SUNRISE-PRO», 2025. – 176 bet.
2. Toxirovna, K. F. (2024). O'qituvchilik Faoliyatida Deontologik Tayyorgarlikni Oshirish. *Miasto Przyszłości*, 51, 146-148.
3. Kalandarova F.T. KOMPETENTSIYAGA ASOSLANGAN YONDASHUV BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING DEONTOLOGIK KOMPETENTSIYALARINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSI SIFATIDA. <https://www.iupr.ru/5-120-2024>
4. Kalandarova, F. (2024). O'QITUVCHILARNING KASBIY KOMMUNIKATIV QOBILYATLARINI RIVOJLANTIRISHGA DEONTOLOGIK YONDASHUV. Namangan Davlat Universiteti.
5. Toxirovna, K.F BO'AJAK BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHILARINING DEONTOLOGIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR Abdullayeva Nasibaxon Jo'rayevna pfd, professor. *O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI ANDIJON DAVLAT UNIVERSITETI UMUMIY PEDAGOGIKA KAFEDRASI*, 120.
6. Kalandarova Fazilat Tokhirovna. (2025). Improving the Deontological Competence of Primary Teachers on The Basis of Educational Technologies. *International Journal of Pedagogics*, 5(05), 42–45. <https://doi.org/10.37547/ijp/Volume05Issue05-11>
7. Toxirovna, K. F. . (2025). BOSHLANG'ICH TA'LIM TALABALARIDA DEONTOLOGIK YONDASHUVLAR ASOSIDA KASBIY KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH. *JOURNAL OF EDUCATION, ETHICS AND VALUE*, 4(10), 96–98. Retrieved from <https://jeev.innovascience.uz/index.php/jeev/article/view/1600>